

ב-ג

אמר רב הושעיא: זו דברי חנן היא⁽¹⁶⁾. שסובר, שאם הלך אדם למדינת היום, ובא אחר וזן את אשתו, אף שפרע עבורו את חובו, שהרי חיוב הוא על הבעל לזון את אשתו, בכל זאת, הרי הוא כמניח מעותיו על קרן הצבי, ואין חבירו חייב לשלם לו כלום⁽¹⁷⁾, משום שאינו אלא כמבריח ארי⁽¹⁸⁾.

כך גם כאן, אף שפרע המדיר עבור המודר את חובו, אין הלווה חייב לשלם לו עבור זה, ולכן אין זה נחשב שההנהו.

רבא אמר: אפילו תימא משנתינו דברי הכל היא. שאפילו לרבנן שחולקין על חנן, ואומרים שחייב הבעל להחזיר לזה את מה שפרע בשבילו, אין זה דומה לעניינינו.

לפי שגבי מודר הנאה, דהיינו במשנתנו, מדובר דיחייב על מנת שלא לפרוע. דהיינו, שכשהלווה התנה עמו שלא יוכל המלוה לכופו לפרוע, אלא כשירצה הלוה – יפרענו מדעתו.

ולכן, כשפרע המדיר את אותו חוב, אף שיתכן הדבר שלולא שפרע הוא, היה הלווה פורע מחמת בושה, מכל מקום, כיון שהיה יכול שלא לפרוע, אין זה נחשב שנתן המדיר דבר למודר⁽¹⁹⁾.

מאי חנן? לגבי איזה ענין אמר חנן את דבריו?

דתנן: מי שהלך למדינת הים, ועמד אחד ופירנס את אשתו במקומו.

אלא בתורת הלוואה, ונמצא שהיא חייבת לו, ומי שפרנס אותה גובה ממנה, והיא גובה מבעלה. וכן כתב רש"י במס' כתובות [ק"ז ע"ב]. ועיי' בר"ן שנחלק עליו.

18. כתבו התוס', דאף שהבעל חייב במזונות אשתו, מכל מקום יכול הוא לומר שהיתה האשה מסתפקת במעשה ידיה.

19. ואף את מה שנאמר במשנתנו ששוקל את שקלו, אפשר להעמיד גם אליבא דרבנן, ובכגון ששלח כבר המודר את שקלו, ונגנב או אבד משנתרמה תרומה, שבכחאי גוונא פטור מלשלם, כדתניא במסכת בבא מציעא: "בני העיר ששקלו את שקליהם ונגנבו או אבדו, אם משנתרמה תרומה – נשבעין לגזברים". ולכן, כששוקל המדיר את שקלו, הרי הוא נותן עבורו דבר שאינו מחוייב בו. ואף על פי שהדרך היא לפרוע גם כשנגנב או אבד, בכל זאת מותר, כיון שאין הגזברים יכולין לכופו.

עבורו, היה מתכפר כאילו נתן [וכפירוש רש"י שם], נמצא שלא הועיל בזה שנתן עבורו. אבל התוס' שם כתבו, דמה שתורמין וכו' דהיינו דווקא בעתיד לגבות לבסוף. ולפי זה, סוגיין מיירי דווקא בשקל שקלו – ואבד. ועיי' ברשב"א שכתב, דלחנן אין צריך לטעם זה, שהרי לא גרע מפורע לו חובו. וכן כתב המאירי. אבל הריטב"א כתב, דאף לחנן בעינן להך טעמא.

16. ובירושלמי איתא, דאף לרבנן דמחייבי לבעל לשלם לזה שפרנס את אשתו, התם הוא משום דחוב מזונות דאשה לא מתפרע, שהרי אין לה כמה לזון את עצמה. אבל בפורע חובו של חבירו – פטור, משום שיכול הלווה לומר: מפיס הוינא ליה – ומחיל לי.

17. כתב הרשב"א, דהיינו דווקא כשפירש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה. אבל אם פרנסה סתם, חוזר וגובה מהבעל, לפי שכל המפרנס סתם, אינו מפרנס בתורת מתנה,

חנן אמר: איבד הלה את מעותיו, ואין הבעל חייב לשלם לו.

פליגי בה, בביאור דברי משנתנו, רב אמר ורב אסי.

נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו: ישבע אותו אדם כמה הוציא עבורה, ויטול את הדמים מהבעל.

חד [אחד] מהם אמר: לא שנו שמחזיר את אבידתו, אלא בשנכסי מחזיר האבידה אסורין על בעל אבידה. דאז, כי מהדר ליה המדיר את אבידתו — מידעם דנפשיה קמהדר ליה [דבר של עצמו הוא מחזיר לו, ואינו נותן לו דבר משלו].

אמר רבי דוסא בן הרבינס כדבריהם [כדברי בני כהנים גדולים].

אמר רבן יוחנן בן זכאי: יפה אמר חנן: באמת הניח אותו אדם את מעותיו על קרן הצבי, ואין לו מהבעל כלום.

אבל כשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר — לא קא מהדר ליה המודר למדיר את אבידתו, משום דקא מהני ליה המדיר על ידי כך "פרוטה דרב יוסף". דהיינו, שבזמן שמחזיר לו את אבידתו, הרי הוא נחשב כעוסק במצוה, ואם בא באותו זמן עני לבקש ממנו פרוטה לצדקה — הרי המחזיר פטור מלתת לו⁽²⁰⁾.

ואמרינן: רבא, שהעמיד את משנתנו בשלוח על מנת שלא לפרוע, לא אמר כרב הושעיא שהעמיד את משנתנו כשיטת חנן, משום דקא מוקים לה למתניתין כדברי הכל, שרצה רבא להעמיד את משנתנו אף כשיטת רבנן.

וחד מהם אמר: אפילו כשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר — מהדר ליה, ואין לאסור משום ההנאה שנהנה המודר בכך שנפטר מלתת פרוטה לעני, דפרוטה דרב יוסף — לא שכיח. שאין זה שכיח שיבוא עני דווקא באותו זמן שמשיב את האבידה⁽²¹⁾, ולכן אין זה נחשב הנאה⁽²²⁾.

ואילו רב הושעיא לא אמר כרבא, שהעמיד את דברי משנתנו בשלוח שלא על מנת לפרוע, משום שהוא סובר שאף במקרה כזה אסור למדיר לפרוע את חובו לשיטת רבנן, משום שגוזרים גזירה שלא ליפרע — משום ליפרע. דהיינו, שאם נתיר במקרה שלוח על מנת שלא לפרוע, יבוא להתיר אף כשלוח על מנת לפרוע.

שינו במשנתנו: מחזיר לו את אבידתו.

בשלמא למאן דאמר דווקא בשנכסי מחזיר

היינו דווקא בזמן שמטפל בה להשיבה, או לזונה [אם מדובר בבהמה], או לנערה [אם מדובר בגלימא]. ולא שכיח שיבוא עני באותה שעה.

22. כך היא סוגיית הגמרא לפי גירסת הר"ן. ובפירוש הגירסה שלפנינו — עיי' במפרש.

20. והגמרא קוראת לדין זה "פרוטה דרב יוסף", משום שנחלקו רבה ורב יוסף במסכת בבא קמא לגבי שומר אבידה, האם דינו כשומר שכר. ורב יוסף סובר שדינו כשומר שכר, ששכרו הוא זה שנפטר מלתת פרוטה לעני.

21. והריטב"א הביא, דמה שנפטר מפרוטה לעני,